

REFERATY I WYSTĄPIENIA Z XXVII KONGRESU UZDROWISK POLSKICH

Panel III. Koncepcja rozwiązań systemowych w zakresie organizacji lecznictwa uzdrowiskowego

dr n. med. **Joanna Woźniak-Holecka**, Zakład Promocji Zdrowia, Wydział Zdrowia
Publicznego, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

Metody ewaluacji edukacji zdrowotnej w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego

Streszczenie

W przeszłości zadania podejmowane przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego dotyczyły jedynie wąskiego obszaru rehabilitacji i leczenia chorób przewlekłych. Obecnie terapia uzdrowiskowa obejmuje również edukację zdrowotną, rozumianą jako świadome stwarzanie sposobności do uczenia się, mające skutkować zmianą zachowania w obszarze zdrowia. Mimo, iż edukacja zdrowotna powinna być obowiązkowym elementem każdej kuracji, traktowana jest najczęściej jako dodatek do zabiegów zasadniczych.

Celem pracy jest ocena realizacji zadań edukacji zdrowotnej przez placówki lecznictwa uzdrowiskowego w Polsce

w odniesieniu do wybranych metod ewaluacji procesu edukacji uznanych w literaturze za najskuteczniejsze.

Metodologia badania przewiduje analizę statystyczną o charakterze ilościowym oraz jakościowym. W części empirycznej przewidziano badanie kwestionariuszowe na terenie całego kraju nakierowane na personel uzdrowisk, bezpośrednio wypełniający zadania z zakresu promocji zdrowia oraz kuracjuszy, będących beneficjentami tych usług zdrowotnych. Wśród zastosowanych w badaniu metod ilościowych można wyróżnić: wywiad bezpośredni z wykorzystaniem papierowego kwestionariusza badania (PAPI - Paper

nad Pencil Interview), ankietę internetową (CAWI - Computer-Assisted Web Interview), wywiad telefoniczny (CATI - Computer Assisted Telephone Interview). Analiza objęła również wykorzystanie metod jakościowych: Desk Research - analizę danych zastanych oraz wywiady pogłębione (IDI - Individual In-Depth Interviews).

Badanie wykazało, że prawie połowa respondentów uczestniczyła w zajęciach edukacji zdrowotnej w trakcie pobytu w placówce leczenia uzdrowiskowego, zajęcia były prowadzone w większości przez lekarzy, pielęgniarki i dietetyków i miały charakter prelekcji ustnej lub przekazania ulotek. Ewaluacja procesu edukacji zdrowotnej realizowana była sporadycznie

i polegała na przeprowadzeniu ankiety satysfakcji kuracjuszy.

Jak wynika z opracowań naukowych najskuteczniejsze metody oceny procesu edukacji to metoda KirkPatricka, model HIA (Health Impact Assessment) oraz model pretest-posttest. Wszystkie wymienione metody mogą być z powodzeniem wykorzystane w sprzyjających ku temu warunkach leczenia uzdrowiskowego. Realizowany proces edukacji zdrowotnej nie wykorzystuje dostępnych narzędzi oceny opartych o sprawdzone wskaźniki monitoringu i ewaluacji, które z powodzeniem stosowane są w ocenie skuteczności świadczeń zdrowotnych.

REFERATY I WYSTĄPIENIA Z XXVII KONGRESU UZDROWISK POLSKICH

Panel III. Koncepcja rozwiązań systemowych w zakresie organizacji lecznictwa uzdrowiskowego

dr n. med. **Joanna Woźniak-Holecka**, Zakład Promocji Zdrowia, Wydział Zdrowia
Publicznego, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach.

Ewaluacja jako proces

- Ewaluacja ma na celu sprawdzenie, czy podejmowane działania były skuteczne, tzn. czy udało się osiągnąć wyznaczone cele, umożliwiając ocenę dotychczasowych założeń i wyciągnięcie wniosków na przyszłość, które będą mogły przyczynić się do poprawy efektywności procesów.

B. Woynarowska, M. Sokołowska, Szkoła promująca zdrowie. Doświadczenia dziesięciu lat. Poradnik dla koordynatorów i zespołów promocji zdrowia szkolnych,

lokalnych i wojewódzkich, Krajowy ośrodek wspierania edukacji zawodowej, Warszawa, 2000, 62-68.

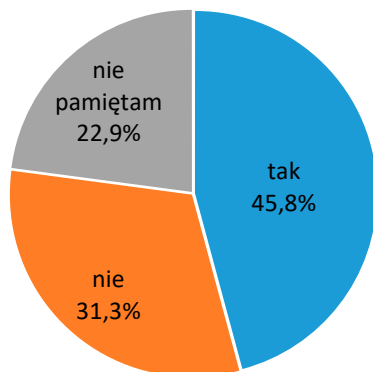
Cel projektu

- Celem pracy jest ocena realizacji zadań edukacji zdrowotnej przez placówki lecznictwa uzdrowiskowego w Polsce w odniesieniu do wybranych metod ewaluacji procesu edukacji uznanych w literaturze za najskuteczniejsze.

Metodyka projektu

• W części empirycznej realizowano badanie kwestionariuszowe na terenie całego kraju nakierowane na personel uzdrowisk, bezpośrednio wypełniający zadania z zakresu edukacji zdrowotnej oraz kuracjuszy, będących beneficjentami tych usług zdrowotnych.

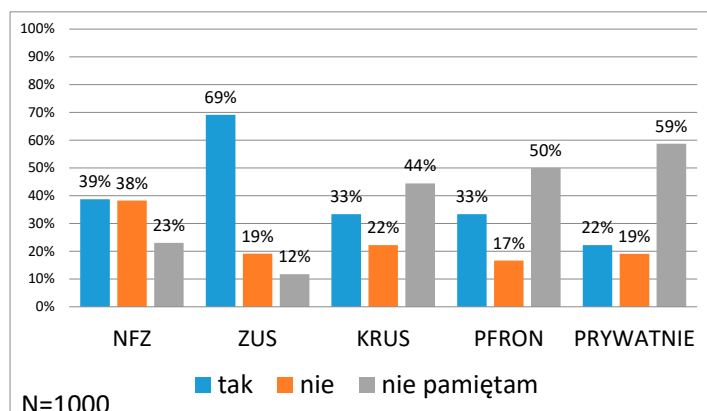
Deklarowany udział respondentów w zajęciach dotyczących edukacji zdrowotnej

Niezależnie od rodzaju placówki oraz instytucji kierującej pacjenta na leczenie uzdrowiskowe, w każdą formę terapii wpisane są świadczenia z zakresu edukacji zdrowotnej. Tymczasem udział w zajęciach edukacji zdrowotnej w trakcie pobytu na turnusie leczniczym zadeklarowała niespełna połowa respondentów.

N=1000

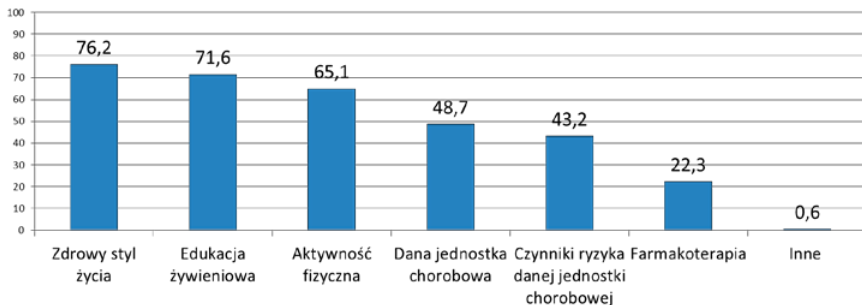
Deklarowany udział respondentów w zajęciach dotyczących edukacji zdrowotnej w zależności od rodzaju instytucji kierującej na leczenie

Najwyższą aktywność w zakresie uczestnictwa w zajęciach edukacyjnych deklarowali pacjenci kierowani przez ZUS, najniższą kuracjusze komercyjni.

Pacjentów, którzy zadeklarowali brak udziału w zajęciach edukacji zdrowotnej, zapytano o powód nieuczestniczenia. Prawie 2/3 kuracjuszy wskazało jako przyczynę fakt, iż w trakcie trwania ich turnusu zajęcia takie w ogóle się nie odbywały, zaledwie 17% osób nie było nimi zainteresowanych.

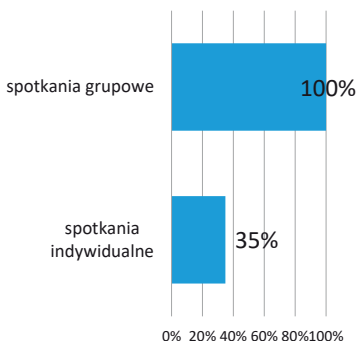
Tematyka prowadzonych zajęć z edukacji zdrowotnej

N=1000

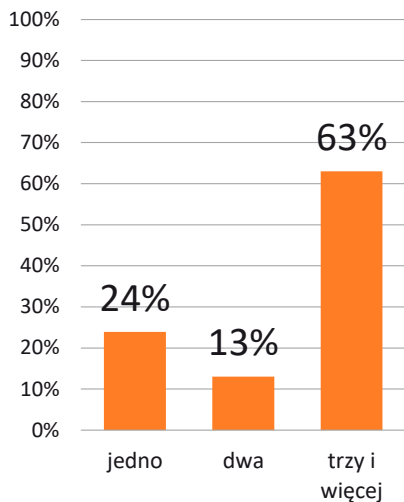
Tematyką dominującą niezależnie od rodzaju płatnika był zdrowy styl życia i aktywność fizyczna, natomiast zdecydowanie zaniedbanym tematem pozostawała farmakoterapia. Stanowi to poważne niedopatrzenie z punktu widzenia poziomu konsumpcji, a często nadkonsumpcji leków w polskiej populacji, szczególnie wśród pacjentów w wieku seniornym.

Forma prowadzenia spotkań

N=46

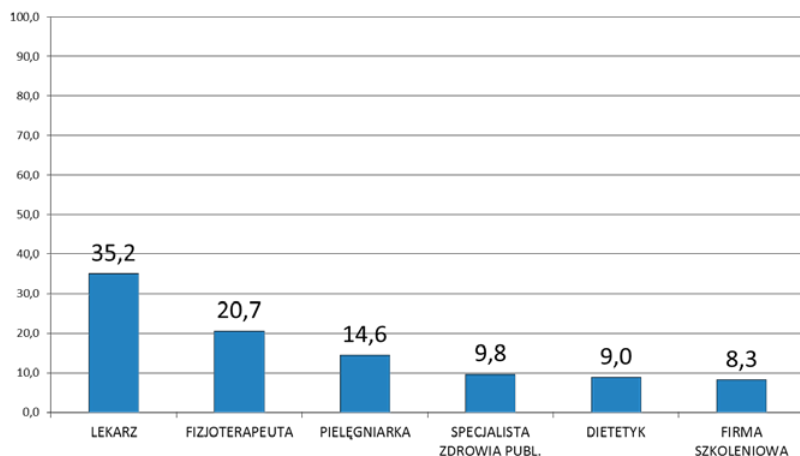
Liczba spotkań

N=46

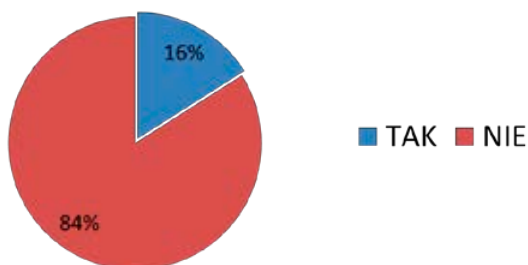
Z punktu widzenia skuteczności programów edukacyjnych istotne jest, aby zajęcia z tego zakresu miały charakter cykliczny. Większość badanych jednostek deklaruje, że w placówkach odbyły się przynajmniej trzy spotkania z kuracjuszami.

Osoba prowadząca zajęcia w ramach zajęć edukacji zdrowotnej w badanych placówkach lecznictwa uzdrowiskowego

Nieliczne placówki zatrudniają specjalistów zdrowia publicznego, którzy mają często kierunkowe wykształcenie we wskazanym zakresie, legitymując się dyplomem specjalizacji „promocja zdrowia” lub „edukacja zdrowotna”. Szczególnie niepokojąca jest natomiast tendencja do zlecania tych zadań firmom zewnętrznym w formie outsourcingu, najczęściej bez stosownego nadzoru merytorycznego. W takich sytuacjach uzasadnione są obawy o jakość prowadzonych zajęć.

Przeprowadzanie ewaluacji po zajęciach edukacji zdrowotnej w badanych placówkach lecznictwa uzdrowiskowego

Większość badanych jednostek nie przeprowadza procesu ewaluacji prowadzonych działań edukacyjnych, co stanowiłoby szansę na sprawdzenie poziomu wiedzy zdobytej przez uczestników zajęć, a także pozwalałoby na weryfikację jakości i stopniowe ulepszanie procedur.

Wybrane metody oceny i ewaluacji procesów nabywania wiedzy i ich wpływu na zdrowie

- Evidence Based Medicine (EBM), w tym Evidence Based Health Promotion oraz Evidence Based Practice in Health Education,
- Metodologia HIA (Health Impact Assessment – ocena wpływu na zdrowie),
- Metoda KirkPatricka.

Evidence Based Medicine (Medycyna Oparta na Dowodach)

Oznacza kierowanie się w podejmowaniu decyzji dotyczących pacjenta systematycznymi podsumowaniami wyników badań naukowych.

Zgodnie z najnowszymi standardami, praktyki EBM stosuje się nie tylko w sytuacjach wymagających postawienia diagnozy, czy też wyboru metody leczenia, ale także w odniesieniu do zagadnień organizacyjnych i ekonomicznych w opiece zdrowotnej.

Praktykowanie EBM obejmuje cztery podstawowe kroki: sformułowanie pytania klinicznego, wyszukanie i selekcję potrzebnych danych naukowych, krytyczną ocenę wiarygodności i przydatności klinicznej dostępnych danych oraz w konsekwencji - podjęcie decyzji klinicznej w odniesieniu do pacjenta.

Ocena wpływu na zdrowie (hia)

Ocena wpływu na zdrowie jest definiowana jako połączenie procedur, metod i narzędzi, dzięki którym polityka, program lub projekt może być oceniony pod względem swych potencjalnych oddziaływań na zdrowie populacji oraz ich dystrybucji.

Proces podejmowania decyzji z wykorzystaniem oceny wpływu odbywa się zawsze w kilku wyraźnie zdefiniowanych etapach: badań rozpoznawczych (screening), identyfikacji zakresu (scoping), szacowania ryzyka, podejmowania decyzji oraz wdrożenia i monitorowania.

World Health Organization Regional Office for Europe, European Centre for Health Policy. Health Impact Assessment. Main concepts and suggested approach. Gothenburg consensus paper. Brussels: WHO; 1999: 4,

Model KirkPatricka

Model KirkPatricka stanowi metodę oceny efektywności szkoleń, obecnie uznawaną za jeden z najbardziej użytecznych i najczęściej stosowanych sposobów ewaluacji realizowanych programów szkoleniowych.

Poziom reakcji

Poziom nauczania

Poziom zachowania

Wnioski

- Realizowany proces edukacji zdrowotnej nie wykorzystuje dostępnych narzędzi oceny opartych o sprawdzone wskaźniki monitoringu i ewaluacji, które z powodzeniem stosowane są w ocenie skuteczności świadczeń zdrowotnych.
- Poprawa efektywności edukacji zdrowotnej w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego, uzyskana w wyniku zmian systemowych w oparciu o przedstawione powyżej narzędzia (profesjonalna ewaluacja szkoleń, wykorzystanie kompetentnych zasobów kadrowych), może stanowić element wsparcia tego sektora usług zdrowotnych w Polsce.

Rekomendacje

- Edukacja uzdrowiskowa powinna być procesem ciągłym, ustrukturyzowanym i ujednoliconym w obrębie całego systemu, tak aby możliwe było jej bieżące monitorowanie i ewaluowanie w oparciu o standaryzowane mierniki efektywności.

- Należy zwiększać zainteresowanie i motywację kuracjuszy do realizowania zaleceń edukacji zdrowotnej, gdyż będzie to przynosić wymierne korzyści dla długookresowych efektów terapii.
- Należy dbać o formę i metodykę realizowanej w placówkach uzdrowiskowych edukacji zdrowotnej, tak aby była ona atrakcyjna dla odbiorców.
- Konieczne jest konstruowanie oferty edukacyjnej pod kątem wyselekcjonowanych grup kuracjuszy, uzdrowiska są bowiem miejscem gromadzącym pacjentów generujących najwyższe potrzeby zdrowotne: osoby starsze i niepełnosprawne, co należy uwzględnić przy planowaniu i opracowywaniu programów edukacji zdrowotnej.